

RADIKAALEINTA ON ARKI

Käsikirjoittajan terveiset katsojille

Tammikuun 2012 pimeinä aamuyön tunteina istuin päivittäistavarakaupan lattialla ja laskin sukkahousuja. Lajittelin paketteja huojuviin pinoihin denierien, haarakiilojen ja harmaan eri sävyjen perusteella ennen kuin hyllytin ne uudelleen. Työ itsessään oli mukavaa vaihtelua, mutta joku tilanteessa mätti. Olin valmistunut edellisvuonna korkeakoulusta ja laskin, että projektiluontoisista oman alan töistä saamillani tuloilla en pystyisi maksamaan vuokraa ja elättämään itseäni ilman, että tekisin viikottain jotain tuntipalkkaista työtä. Ja koska olin oman alan töissä virka-aikana ja arki-iltaisina, ainoa joutilas aika jolloin pystyin tekemään palkallisia töitä olivat viikonloppuyöt. Toimeentulotuen hakeminen ei jotenkin juolahtanut mieleen, minähän tein töitä koko ajan – kyllä sen pitäisi riittää.

Pohdin noina öinä usein suhdettani työelämän pirstaloitumiseen ja prekarisoitumiseen, joka oli hamassa tulevaisuudessa hämmöttävän dokumenttiteatteriesityksen aihe. Minun oli alunperin määrä toimia projektin dramaturgina eikä käsikirjoittajana. Esityksellä oli jo nimi ja sen taustatyöprosessi oli huolellisesti suunniteltu. Prekarisaation tutkimukseen perehtymisen myötä aloin herätä siihen tietoisuuteen, että rikkonaiset työnkuvat, kaoottinen ajankäyttö ja penninvenytys eivät olleet merkkejä väliaikaisista ja henkilökohtaisista vastoinkäymisistä. Aloin haastatella vastaantulevia: kolmessa duunissa olevaa kirjadivarin myyjää, kukkakaupan keikkaria, työkkäriä ovimestaria, tovereita rekryfirman palveluksessa. Yritin ymmärtää, mikä epätyypillisissä työsuhteissa olevia yhdisti.

Projektia varten järjestettiin Joensuussa, Rovaniemellä ja Tampereella teatterityöpajat, joihin osallistuneiden elämäntilanteet poikkesivat toisistaan paljonkin. Yksi työskenteli virka-aikaan, toisen duunit oli ripoteltu pitkän päivää. Joku oli ylikuormittunut, toisella keikkoja oli liian vähän. Eräs kaipasi yhteisöä, toisaalla nautittiin kursailematta omasta päätäntävällästä. A oli kieltäytynyt byrokratian hampaista, B lähetti viidettä selvityspyyntöä Kelalle. Moni oli uupunut jatkuvaan arkikalikoiden yhteen sovitteluun ja epävarmuuteen. Kunkin kaupungin työpajasta valikoitui seurantahenkilöksi yksi optimisti, jonka elämää seurattiin puolen vuoden ajan. Heidän kokemuksissaan korostui elämäntilanteen olevan oma valinta ja tyytyväisyys siitä, että sai tehdä juuri niitä töitä, joita itse halusi.

Optimismi ja omat valinnat ovat kuitenkin kolikon yksi puoli. Prekaarin työväestön tutkimuksessa hahmottuvat työmarkkinoiden epätasa-arvoistuminen, yhteiskunnan tukirakenteiden ulkopuolelle jääminen sekä kaaoksen tuntu. Teosta varten kerätyssä aineistossa kuului häkellyttävän vähän epäilyksiä vallitsevaa yhteiskunnallista tilannetta kohtaan. Mutta moni koki ongelmalliseksi työelämän vaikutuksen perhe- tai lähisuhteisiinsa, sen, että silpun, pätkän, määräaikaisten takia he olivat poissa oman elämänkaarensa tai –tarinansa kannalta merkityksellisistä tilanteista.

Kun työn mikroluonne yleistyy ja työelämän kokemuksista tulee henkilökohtaisia ja yksityisiä, niiden rakenteellinen hahmottaminen vaikeutuu. Yllättävän moni kaipasi yhteistoiminnallista, vapaata tilaa, jossa kokemusten vaihtaminen olisi mahdollista. Millaisia keskusteluja käytäisiin pätkätyöläisten toimistossa tai määräaikaisten lounastunnilla? Miltä arki näyttäisi, jos hoiva tunnustettaisiin keskeiseksi yhteiskunnalliseksi voimavaraksi? Vai vieläkö kuu on torpparin aurinko?

Taija Helminen